

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 29.051.11 Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження наукового ступеня доктора психологічних наук **Турубаровій Анастасії Володимирівні** на підставі прилюдного захисту докторської дисертації **«Соціально-психологічні засади соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму»** на правах рукопису за спеціальністю 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи»
«31» серпня 2024 року, протокол № 23.

Турубарова Анастасія Володимирівна, 1980 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2001 році Мелітопольський державний педагогічний університет за спеціальністю «Практична психологія»; у 2005 році Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління» за спеціальністю «Психологія»; у 2006 році Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління» за спеціальністю «Психологія»; у 2022 році Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет» за спеціальністю «Спеціальна освіта».

Кандидат психологічних наук з 2011 року, доцент кафедри практичної психології, соціології та соціальної роботи з 2014 року.

В докторантурі не навчалась.

Працює деканом факультету спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради з 2023 р. до теперішнього часу.

Докторська дисертація виконана шляхом самосійної роботи над дисертацією.

Рекомендовано до захисту 27 червня 2024 року.

Здобувачка має 80 публікацій, з яких 1 одноосібна монографія, 9 колективних монографій, 4 науково-методичні праці, 27 статей у наукових фахових виданнях із психології (з них 5 статей – у наукометричній базі Scopus, 3 статті – у наукометричній

базі Web of Science Core Collection); 39 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях.

Опоненти:

Пілецька Любомира Сидорівна, доктор психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи», професорка кафедри соціальної психології, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника МОН України, завідувачка кафедри соціальної психології, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Позитивно оцінюючи проведений авторкою ґрунтовний аналіз проблеми соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами, зауважимо, що поза увагою залишилася низка питань, зокрема, внутрішній смисл парадигми «структурно-функціональна модель» та порівняння специфіки перебігу процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами у гендерному вимірі.

2. Більш ґрунтовного пояснення вимагає звернення дисертантки до ресурсної сфери особистості неповнолітніх з особливими освітніми потребами, що постає у контексті аналізу досліджуваної проблеми як важливий чинник успішності процесу їх соціалізації в умовах травматогенного соціуму.

3. Попри те, що авторкою витримана логіка інтерпретації результатів емпіричного дослідження і відповідність зазначеним методикам, необхідно було б докладніше обґрунтувати застосування факторного аналізу, а при представленні результатів емпіричного дослідження у рефераті, доцільним було б більше використати результати статистичного аналізу, здійсненого у роботі.

4. Дисертантка представляє потужну багаторівневу соціально-психологічну програму оптимізації процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму, наводить переконливі результати її апробації. Поряд із цим рекомендації щодо використання отриманих напрацювань висвітлено недостатньо, тоді як, на нашу думку, саме це мало б практичну значущість у соціально-психологічній роботі, зокрема з сім'ями, які виховують неповнолітніх дітей з особливими освітніми потребами.

Гейко Євгенія Вікторівна, доктор психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи», професорка кафедри практичної психології, Центральноукраїнський державний університет імені

Володимира Винниченка МОН України, доцентка кафедри психології та соціальної роботи, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. По тексту роботи авторка застосовує категорію «соціально-психологічний конструкт», як-то: «...одиноцею аналізу у контексті даного концептуального підходу постає категорія соціально-психологічного конструкту, під яким розуміються інтеграційні системи різного рівня складності, до яких входять вторинні, менш складні індивідно-особистісні утворення». Як відомо, у психологічній науці відома та досліджувана категорія «конструкт», тому постає необхідність роз'яснення дисертанткою відмінностей між зазначеними категоріями.

2. Оскільки дисертанткою розроблено саме структурно-функціональну модель соціально-психологічного супроводу процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травмогенного соціуму, а не теоретичну, її бажано було подати для більшої наочності у змісті реферату дисертації.

3. При формуванні авторкою вибірки досліджуваних до неї увійшли неповнолітні з особливими освітніми потребами за різновидами нозології. Проте, у тексті дисертації про специфіку перебігу процесу їх соціалізації відповідно до цих різновидів не йдеться, що потребує додаткового пояснення.

4. У ряді випадків (це стосується як окремих підрозділів, так і розділів роботи) висновки оформлені не як стисла констатація виявленої закономірності і встановленого факту, а як повідомлення про певний етап виконаної роботи. Необхідно більш детально обґрунтувати об'єктивність виявлених тенденцій та результатів дослідження.

Комар Таїсія Василівна, доктор психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи», професорка кафедри психології та педагогіки, Хмельницький національний університет МОН України, завідувачка кафедри психології та педагогіки, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У теоретичній частині роботи недостатньо, на нашу думку, проаналізовано місце рольової структури у загальній сімейній системі та її зв'язок з іншими компонентами, що описують функціонування сім'ї як інституту соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами.

2. Інтерпретація отриманих авторкою емпіричних результатів має, на наш погляд, дещо дескриптивний, оглядовий характер, тоді як кількість, а також якість отриманих

даних потребує релевантного їм тлумачення.

3. Авторкою вдало розроблена багаторівнева соціально-психологічна програма оптимізації процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму та оцінено її ефективність, але, потребує пояснення, чи є ця програма суголосною традиційним тренінговим програмам, або між ними є різниця.

4. Зважаючи на вагому практичну значущість дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне, на основі проведеної роботи з реалізації багаторівневої соціально-психологічної програми оптимізації процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму, розробити навчально-методичний посібник для фахівців-психологів та майбутніх психологів, які мають працювати з зазначеною категорією осіб.

На докторську дисертацію та реферат надійшли відгуки:

1. Від доктора психологічних наук, професорки, завідувачки кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова МОН України Оксани КОНОНЕНКО.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

2. Від доктора психологічних наук, професорки, завідувачки кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка МОН України Ліани ОНУФРІЄВОЇ.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

3. Від доктора психологічних наук, професорки, професорки кафедри психології та соціального забезпечення Державного університету «Житомирська політехніка» Ірини БУРЛАКОВОЇ.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

4. Від доктора психологічних наук, професорки, завідувачки кафедри психології ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України Уляни МИХАЙЛИШИН.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

5. Від доктора психологічних наук, професорки, завідувачки кафедри психології та філософії МОЗ України Алли БОРИСЮК.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

6. Від доктора психологічних наук, професорки, професорки кафедри психології Університету Григорія Сковороди в Переяславі МОН України Ірини ВОЛЖЕНЦЕВОЇ.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

7. Від доктора психологічних наук, професора, завідувача кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини МОН України Олександра САФІНА.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

8. Від доктора психологічних наук, професора, професора кафедри фінансів, обліку та психології Українського державного університету науки і технологій МОН України Олексія ШЕВЯКОВА.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

9. Від доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології Херсонського державного університету МОН України Ігоря ПОПОВИЧА.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

10. Від доктора психологічних наук, професора, професора кафедри соціальної психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника МОН України Ігоря ГОЯНА.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

11. Від доктора психологічних наук, старшого наукового дослідника, професорки кафедри психології та суспільно-гуманітарних дисциплін закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» Ксенії АНДРОСОВИЧ.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

12. Від доктора психологічних наук, професорки кафедри практичної психології Класичного приватного університету Анастасії СКЛЯРУК.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

У дискусії взяли участь члени докторської ради:

Юлія БОХОНКОВА, доктор психологічних наук, спеціальність 19.00.05, без зауважень;

Віталій БОЧЕЛЮК, доктор психологічних наук, спеціальність 19.00.05, без зауважень;

Наталія ДОБРОВОЛЬСЬКА, доктор психологічних наук, спеціальність 19.00.05, без зауважень;

Сергій ГАРЬКАВЕЦЬ, доктор психологічних наук, спеціальність 19.00.05, без зауважень;

Олена БЛИСКУН, доктор психологічних наук, спеціальність 19.00.05, без зауважень;

Ольга ЛОСІЄВСЬКА, доктор психологічних наук, спеціальність 19.00.05, без зауважень;

Галина ПОБОКІНА, кандидат психологічних наук, спеціальність 19.00.05, без зауважень.

При проведенні таємного голосування виявилось, що із 8 членів докторської ради, 1 член ради є кандидатом наук без права голосу, відтак взяли участь у голосуванні 7 осіб (з них 7 докторів наук за профілем дисертації), проголосували:

«За» 7 членів докторської ради,

«Проти» – немає,

недійсних бюлетенів – немає.

ВИСНОВОК

спеціалізованої вченої ради Д 29.051.11 Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля про дисертаційну роботу Турубарової Анастасії Володимирівни «Соціально-психологічні засади соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травмогенного соціуму», подану на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук зі спеціальності 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи», протокол № 23 від 31 серпня 2024 року.

На підставі вивчення дисертаційної роботи Турубарової Анастасії Володимирівни «Соціально-психологічні засади соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травмогенного соціуму», виступів офіційних опонентів – Пілецької Любомири Сидорівни, доктора психологічних наук,

професорки, завідувачки кафедри соціальної психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника МОН України; Гейко Євгенії Вікторівни, доктора психологічних наук, професорки, доцентки кафедри психології та соціальної роботи Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка МОН України; Комар Таїсії Василівни, доктора психологічних наук, професорки, завідувачки кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету МОН України; відгуків на реферат дисертаційної роботи та матеріалів прилюдного захисту, спеціалізована вчена рада

УХВАЛИЛА:

Дисертаційна робота Турубарової Анастасії Володимирівни «Соціально-психологічні засади соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму» є самостійним завершеним дослідженням актуальної проблеми соціальної психології та психології соціальної роботи, а також сучасної теорії і практики оптимізації процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму.

Дисертаційне дослідження проведене згідно наукового плану Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради і відповідає комплексним науково-дослідним темам кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля «Соціокультурні та психологічні аспекти адаптації особистості в сучасному соціумі», «Соціально-психологічні основи розвитку адаптаційного потенціалу особистості засобами інноваційних психотехнологій в умовах трансформаційних змін сучасного суспільства». Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (протокол № 10 від 31 травня 2024 р.).

Актуальність теми дослідження. Сучасні трансформаційні зміни у суспільстві спричинили необхідність вдосконалення системи освіти, що пов'язано, зокрема, з розумінням важливості соціального і особистісного розвитку неповнолітніх з особливими освітніми потребами, їх соціалізації та інтеграції у соціум. Ці зміни стимулювали вчених і практиків для пошуку нових шляхів забезпечення успішності цих процесів.

Проблема освіти неповнолітніх з особливими потребами складна, дискусійна, і, головне – вона є дійсно соціальною, оскільки її вирішення стосується інтересів великої кількості людей. Міжнародне співтовариство відносить її до правової проблеми, розв'язання якої покликане сприяти реалізації права людини на здобуття якісної освіти протягом усього життя. Це – політика держави у сфері розвитку системи загальної освіти для усунення бар'єрів та забезпечення активної участі всіх дітей в освітньому процесі.

Останніми роками все більше підкреслюється значущість визначення соціально-психологічних умов та забезпечення успішності процесу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами і їх успішної інтеграції у соціум. Проте, незважаючи на значну кількість наукових дослідження щодо цієї проблеми, залишаються невирішеними соціально-психологічні проблеми соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травмогенного соціуму, зокрема соціально-психологічні аспекти організації навчання таких неповнолітніх в процесі їх соціалізації з урахуванням соціально-психологічної специфіки перебігу цього процесу в умовах різних інститутів соціалізації.

Потребують розгляду питання ресурсності життєстійкості неповнолітніх з особливими освітніми потребами відповідно до сучасних соціалізаційних викликів, задіяння проєктно-модульного підходу до соціально-психологічного супроводу процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травмогенного соціуму з метою забезпечення його ефективності та концептуалізація проблеми соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами у соціально-психологічній парадигмі наукового знання.

На особливу увагу заслуговує вивчення соціально-психологічної специфіки перебігу процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами, які відчують наслідки психотравмівних впливів в умовах сучасних соціогенних викликів, задля урахування цих даних при побудові комплексних соціально-психологічних програм оптимізації цього процесу.

Актуальність вирішення означеної проблематики, її складність, багатогранність та недостатнє розроблення теоретичних й практичних аспектів у спрямованості до умов сучасної освіти України, а також соціальна значущість, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що:

– *вперше*: визначено концептуальні засади дослідження процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму (модель, принципи, компоненти, алгоритм, стратегії, технології) у соціально-психологічній парадигмі наукового знання; *розкрито* соціально-психологічні проблеми соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами (в особистісному, міжособистісному та соціальному векторах), з їх систематизацією та артикуляцією витоків і змісту відповідних соціально-психологічних особливостей неповнолітніх зазначеної категорії, які випробовують травматогенні впливи; *запропоновано та операціоналізовано* структурно-функціональну модель соціально-психологічного супроводу процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму, яка складається з організаційно-управлінського та практично-впроваджувального блоків і заснована на принципах мультидисциплінарності, системності, індивідуальності, позитивно-ресурсної діагностики, гуманізації, комплексності, безперервності супроводу (його спадкоємності і послідовності) та ін.; *доведено* необхідність і перспективність застосування проєктно-модульного підходу до процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму (за діагностично-моніторинговим, організаційно-розвивальним, консультативно-корекційним, освітньо-просвітницьким модулями); *виявлено* специфіку перебігу процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму (за рівнем психологічного реабілітаційного потенціалу у векторі ресурсності їх життєстійкості відповідно до його складових (емоційної стабільності, інтелектуального і мотиваційного потенціалу, особливостей оточення та широти спілкування, реабілітаційної компетентності); за їх особистісними особливостями та інтегральними соціально-психологічними характеристиками міжособистісних відносин);

– *розкрито* концептуально-методологічні основи багаторівневої соціально-психологічної програми оптимізації процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму, її зміст та організаційно-процесуальні засади успішності реалізації, з розробкою й імплементацією навчально-методичного і змістовно-технологічного забезпечення цього процесу, виокремленням й обґрунтуванням принципів, методів, прийомів і психотехнологій його соціально-

психологічного супроводу, а також соціально-психологічних умов і чинників (інтраперсональних та інтерперсональних) його оптимізації у травматогенному соціумі відповідно до різновиду інститутів соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами;

– *поглиблено та уточнено*: уявлення про сучасні підходи до вивчення феномену соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами; про соціально-психологічну сутність процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами та його змістовні й структурні особливості в умовах травматогенного соціуму;

– *отримало подальший розвиток*: методичне та процедурне забезпечення вивчення феномену соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами; погляди на особливості перебігу процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму; підходи до соціально-психологічних засобів і технологій забезпечення ефективності процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами, зокрема у травматогенному соціумі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання методичного інструментарію при проведенні системних досліджень особистісного і соціального розвитку неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму; розробці принципів побудови і змісту багаторівневої соціально-психологічної програми оптимізації процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму та визначенні організаційно-процесуальних засад успішності її реалізації через використання й інтеграцію інноваційних соціально-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій, підвищення професійної компетентності фахівців, які працюють з неповнолітніми цієї категорії і їх психологічної готовності до здійснення професійної діяльності; визначенні провідних соціально-психологічних умов і чинників забезпечення оптимізації процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами у травматогенному соціумі. Практичне значення дослідження виражене також у розробці методичного та технологічного забезпечення навчальної, практичної, науково-дослідної роботи з неповнолітніми з особливими освітніми потребами, що знайшло відображення у змістовному збагаченні програм навчальних дисциплін загальної й професійної підготовки обов'язкової та вибіркової компоненти освітніх

програм модулями й темами щодо процесу соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму.

Результати проведеного дослідження можуть бути рекомендовані до впровадження у закладах спеціальної та інклюзивної освіти, а також у консультаційних центрах з метою оптимізації процесу соціалізації неповнолітніми з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму, при підготовці фахівців відповідного профілю у закладах вищої освіти, а також у центрах перепідготовки та підвищення кваліфікації, інститутах післядипломної освіти, центрах удосконалення освіти та ін.

Результати дослідження **впроваджено** у роботу науково-практичного Центру медико-соціальних та психотехнологій (м. Київ) (довідка № 120/36 від 01.02.2024 р.), Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (довідка № 34 від 07.12.2023 р.), Південноукраїнського інституту психології, психотерапії і управління (м. Одеса) (довідка № 14/1 від 24.01.2024 р.), Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (довідка № 01-22/595 від 17.06.2024 р.), Комунального некомерційного підприємства Луганської обласної ради «Центр психічного здоров'я» (довідка від 12.01.2022 р.), Національної Асоціації гештальт-терапевтів України (довідка № 235 від 17.06.2024 р.), Української асоціації психосоматичної терапії (довідка від 11.03.2024 р.); у навчально-науковий процес Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (довідка № 121/15.17 від 01.02.2024 р.), Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (довідка № 207 від 21.05.2024 р.), Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (довідка № 46 від 28.12.2023 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 1337 від 18.06.2024 р.) та застосовано у лекційних курсах та практичних заняттях з дисциплін «Соціальна психологія», «Психологія соціальної роботи», «Психологічне консультування», «Психологічна корекція», «Психологія особистості» та ін.

Особистий внесок авторки в роботах, опублікованих у співавторстві. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій викладено ідеї та розробки авторки з ціллю виконання поставлених завдань дослідження й вирішення наукової проблеми. Представлені в дисертації наукові результати одержані авторкою самостійно. У роботах, опублікованих у співавторстві, особистим внеском здобувачки є: (Бочелюк В.Й., Завацька Н.Є., Турубарова А.В., Білоусов С.А. та ін., 2013) – розкриття

соціально-психологічних особливостей спілкування неповнолітніх з особливими освітніми потребами; (Бочелюк В.Й., Антоненко І.Ю., Турубарова А.В., Панов М.С., 2019) – розкриття соціально-психологічної специфіки особистісного розвитку неповнолітніх з особливими освітніми потребами; (Moderní aspekty vědy. XIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie, Bocheliuk V.Y., Panov M.S., Turubarova A.V., 2021) – розкриття психологічної специфіки розвитку професійної самосвідомості майбутніх фахівців в аспекті соціалізації неповнолітніх; (Сучасні аспекти науки: VI-й том колективної монографії, Бочелюк В.Й., Панов М.С., Турубарова А.В., 2021) – з'ясування соціально-психологічних особливостей формування позитивного образу «Я» неповнолітніх; (Нечипоренко В.В., Дергач М.А., 2021) – визначення необхідності психологічної спостережливості, як професійно важливої якості фахівців, які працюють з неповнолітніми з особливими освітніми потребами; (Бочелюк В.Й., Стрюкова Ю.В., 2021) – розкриття сучасних підходів до формування у неповнолітніх з особливими освітніми потребами уявлень про здоровий спосіб життя; (Bocheliuk V.Y., Turubarova A.V., 2022) – визначення соціально-психологічних основ забезпечення оптимізації процесу професійної реадаптації фахівців, які мають працювати з неповнолітніми з особливими освітніми потребами; (Бохонкова Ю.О., Турубарова А.В., 2022) – визначення особливостей писемного мовлення у неповнолітніх з особливими освітніми потребами; (Бочелюк В.Й., Панов М.С., Жадленко І.О., Турубарова А.В., 2024) – розкриття соціально-психологічних проявів девіантної поведінки неповнолітніх в умовах травматогенного соціуму; (Бочелюк В.Й., Турубарова А.В., 2011) – розкриття соціально-психологічних особливостей неповнолітніх з особливими освітніми потребами в процесі їх соціалізації; (Турубарова А.В., Гребенюк О.О., 2021) – визначення науково-методичного інструментарію щодо засобів розвитку мовленнєво-комунікативної сфери дітей з особливими освітніми потребами; (Бочелюк В.Й., Панов М.С., Позднякова О.Л., Турубарова А.В., 2023) – висвітлення питань організації соціально-психологічної роботи з неповнолітніми з особливими освітніми потребами та застосування новітніх психокорекційних технологій; (Турубарова А.В., Черепехіна О.А., 2017) – розкриття значення розвитку професіоналізму психологів, які мають працювати з неповнолітніми з особливими освітніми потребами; (Турубарова А.В., Прядкіна А.А., 2018) – визначення соціально-психологічних умов вирішення проблеми розвитку мовлення у неповнолітніх з особливими освітніми потребами;

(Cherepiekhina O., Dysa O., Bulanov V., Turubarova A., Rukolyanska N., 2021) – розкриття соціально-психологічного феномену вимушеного лідерства особистості та його значення в процесі її соціалізації в умовах травматогенного соціуму; (Бочелюк В.Й., Панов М.С., Турубарова А.В., 2021) – визначення особливостей соціально-психологічної корекції аутизму неповнолітніх дітей в умовах сучасного соціуму; (Bocheliuk V.Y., Shcherbyna S.S., Turubarova A.V., Antonenko I.Y., Rukolyanska N.V., 2021) – розкриття ролі розвитку емоційного інтелекту в процесі соціалізації особистості; (Furman A., Bessarab A., Leshchenko I., Turubarova A., Hirnyak A., Furman O., 2022) – розкриття соціально-психологічних засобів підвищення мотивації до навчання в процесі соціалізації неповнолітніх; (Bocheliuk V.Y., Sptyska L.V., Sharoshnykova I.V., Turubarova A.V., Panov M.S., 2022) – з'ясування значення професійного становлення особистості в процесі її соціалізації в умовах травматогенного соціуму; (Бочелюк В.Й., Панов М.С., Турубарова А.В., 2022) – з'ясування особливостей соціально-психологічної допомоги неповнолітнім з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму; (Bessarab A., Turubarova A., Gorshkova G., Antonenko I., Rukolyanska N., 2022) – розкриття необхідності застосування засобів цифровізації освіти у процесі соціалізації особистості; (Бочелюк В.Й., Панов М.С., Турубарова А.В. Особливості посттравматичного зростання, життєстійкості, резильєнтності і психологічного благополуччя особистості, 2023) – розкриття особливостей життєстійкості та резильєнтності осіб з особливими потребами в умовах травматогенного соціуму; (Бочелюк В.Й., Панов М.С., Турубарова А.В. Реабілітаційна психологія в системі наукових знань, 2023) – визначення позиції сучасної реабілітаційної психології у парадигмі соціально-психологічного наукового знання; (Bessarab A., Antonenko I., Turubarova A., Smoliak V., Morenko O., 2023) – розкриття соціально-психологічних засад реалізації стратегії освіти неповнолітніх з особливими потребами; (Cherepiekhina O., Turubarova A., Sysoiev O., Derevyanko N., Bulanov V., 2023) – розкриття соціалізаційних аспектів розвитку особистості в умовах травматогенного соціуму; (Бессараб А.О., Турубарова А.В., 2023) – розкриття особливостей кризового консультування сімей з неповнолітніми з особливими освітніми потребами; (Cherepiekhina O., Turubarova A., Gorshkova G., Bulanov V., 2023) – розкриття ролі образу майбутньої дитини у жінок в умовах травматогенного соціуму; (Смоляк В.М.,

Турубарова А.В., 2024) – розкриття психологічної специфіки загального недорозвитку мовлення у дітей з особливими освітніми потребами; (Турубарова А.В., Черепехіна О.А., 2017) – розкриття особливостей соціально-психологічної роботи психолога-консультанта з неповнолітніми з особливими освітніми потребами; (Bocheliuk V.Y., Turubarova A.V., 2021) – з'ясування соціально-психологічних особливостей емоційно-поведінкових змін у неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму; (Panov M.S., Turubarova A.V., 2021) – розкриття особливостей соціально-психологічного забезпечення процесу самовдосконалення майбутніх фахівців до роботи з неповнолітніми з особливими освітніми потребами; (Бочелюк В.Й., Турубарова А.В., 2022) – розкриття соціально-психологічних особливостей самоактуалізації неповнолітніх в процесі їх соціалізації в умовах травматогенного соціуму; (Панов М.С., Турубарова А.В., 2023) – розкриття специфіки процесу соціалізації неповнолітніх з афективними проблемами в умовах травматогенного соціуму; (Турубарова А.В., Горшкова Г.В., 2023) – визначення специфіки сенсорного розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах травматогенного соціуму; (Турубарова А.В., Клочкова Ю.В., Король А.В., 2024) – з'ясування показників готовності фахівців до роботи з неповнолітніми з особливими освітніми потребами.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи було представлено на науково-практичних конференціях, конгресах, форумах, семінарах, вебінарах, наукових школах, майстер-класах різного рівня, зокрема *міжнародних*: VIII науково-практичній конференції «Психогенеза особистості: норма і девіація (Турбота про дітей з порушеннями розвитку: багаторівневий підхід)» із циклу «Сучасні підходи до інтеграції та соціалізації дітей з особливими потребами» (Луцьк, 2012 р.), науково-практичній конференції «Харківська школа психології: спадщина і сучасна наука» (Харків, 2012 р.), XXII науковій конференції студентів і молодих учених «Наука і вища освіта» (Запоріжжя, 2014 р.), науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної педагогіки та психології: наукові дискусії» (Львів, 2014 р.), науково-практичній конференції «Стан та перспективи розвитку педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2014 р.), науково-практичній конференції «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (Харків, 2015 р.), науково-практичній конференції «Людина та соціум: сучасні

проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)» (Львів, 2015 р.), vedecko-praktická konferencia «Realita a perspektívy vývoja spoločnosti: sociálne, psychologické a politické aspekty» (Sládkovičovo, 2016), науково-практичній конференції «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування» (Львів, 2016 р.), scientific-practical conference «Personality, family and society: issue of pedagogy, psychology, politology and sociology» (Shumen, 2017), Conferința științifico-practică «Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții» (Bălți, 2017), науково-практичній конференції «Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентнісного підходу до освіти (до 25-річчя наукової школи педагогіки та психології життєтворчості) (Запоріжжя, 2018 р.), Conferinței științifico-practice «Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare» (Bălți, 2018), Conferinței științifico-practice «Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții» (Bălți, 2018), III науково-практичній конференції «Актуальні проблеми ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології» (Запоріжжя, 2019 р.), V науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (Херсон, 2020 р.), VI конгресі зі спеціальної педагогіки та психології «Особливі діти: освіта і соціалізація» (Київ, Запоріжжя, 2020 р.), II Science Conference on Science and practical Technologies, (Luxembourg, 2021), I Scientific and Theoretical Conference «Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations» (Amsterdam, 2021), II науково-практичній конференції «Психолого-педагогічні координати розвитку особистості» (Полтава, 2021 р.), II науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (Запоріжжя, 2021 р.), XXI Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice» (Paris, 2022), VI науково-практичній конференції «Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму» (Кам'янець-Подільський, 2022 р.), майстер-класі «Театрально-терапевтична методика Келлі Хантер» у межах міжнародного проєкту «Перікл для України», що реалізується на засадах інтелектуального волонтерства (Запоріжжя, Львів, 2022 р.), науково-практичній конференції «Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи» (Запоріжжя, 2023 р.), V

scientific and practical conference «Modern strategies of global scientific solutions» (Stockholm, 2023), á 14ème Séminaire Théorique et Méthodologique «Archétypes et administration publique: la délitquance comme manifestation conscient et inconscient pendant la guerre et dans l'après-guerre (Paris, Montpellier, 2023), Autumn School «Leadership, Engagement and Wide Inclusion in University-Community Cooperation» (Genoa, 2023), IV-V науково-практичних конференціях студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу» (Запоріжжя, 2023-2024 pp.), á 15ème Séminaire Théorique et Méthodologique «Archétypes et administration publique: le système et les mécanismes de paix et de sécurité d'après-guerre dans les conditions du monde post-moderne» (Kyiv, Paris, Montpellier, 2024); з міжнародною участю: XVI науково-практичній конференції «Соціально-психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства» (Кам'янець-Подільський, 2022 р.); *всеукраїнських*: науково-практичних конференціях «Оновлення соціально-психологічної та педагогічної науки на етапі націєтворення» (Запоріжжя, 2011р., 2013 р.), науково-практичній конференції «Провідна роль освітнього досвіду в становленні особистості» (Дніпропетровськ, 2015 р.), I-II науково-практичних конференціях «Сучасна психологічна наука: перспективи та розвиток» (Запоріжжя, 2016-2017 pp.), науково-практичній конференції «Соціальна та життєва практика в структурі професійної підготовки: теорія і практика» (Запоріжжя, 2018 р.), науково-практичній конференції «Створення інклюзивного простору закладу освіти в контексті розбудови суспільства рівних можливостей в Україні» (Харків, 2019 р.), III науково-практичній конференції «Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі» (Запоріжжя, 2021 р.), науково-практичній конференції студентів і молодих учених «Перспективні напрями сучасної науки та освіти» (м. Дніпро, 2022 р.), VIII-IX науково-практичних конференціях молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (Херсон, Івано-Франківськ, 2023-2024 pp.), семінарах-тренінгах у межах Програми «Справедливість для всіх» Агенції США з міжнародного розвитку (USAID): «Формування резильєнтності (життєстійкості), як особистий ресурс в умовах війни» (Київ, 2023 р.), «Удосконалення комунікативних здібностей: технології розвитку soft skills» (Київ, 2023 р.), «Синергія інтелекту та тіла: науково-педагогічна компетентність» (Київ, 2024 р.); *міжрегіональних*: науково-практичній конференції «Сучасна

психологія: актуальні проблеми й тенденції розвитку» (Запоріжжя, 2011 р.), V науково-практичній конференції «Компетентнісний вимір сучасної освіти: теорія і практика» (Запоріжжя, 2017 р.), науково-практичному семінарі «Сучасне суспільство як ресурс соціалізації дітей з особливими освітніми потребами» (Запоріжжя, 2020 р.), вебінарі для керівників підрозділів внутрішньої системи забезпечення якості освіти Хортицької національної академії «Управління командою в складних соціальних ситуаціях» (Запоріжжя, 2020 р.), навчально-методичному семінарі «Активізація діяльності студентів в умовах дистанційного навчання» (Запоріжжя, 2020 р.), науково-практичному семінарі «Складні завдання перетворюємо на можливості: як влаштовано Design Thinking» (Запоріжжя, 2021 р.), науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів «Тиждень науки-2022» (Запоріжжя, 2022 р.), доповідалися та обговорювалися на розширених засіданнях кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (2024 р.).

Зміст та результати дослідження висвітлено у 80 публікаціях авторки, з яких 1 одноосібна монографія, 9 колективних монографій, 4 науково-методичні праці, 27 статей у наукових фахових виданнях із психології (з них 5 статей – у наукометричній базі Scopus, 3 статті – у наукометричній базі Web of Science Core Collection); 39 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях.

Спеціалізована вчена рада рекомендує використовувати результати дослідження при підготовці курсів із методології досліджень проблем соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травмогенного соціуму, при укладанні підручників, навчальних посібників з методології досліджень в галузі соціальної психології та психології соціальної роботи, методичних рекомендацій.

Спеціалізована вчена рада вважає, що дисертаційна робота Турубарової Анастасії Володимирівни «Соціально-психологічні засади соціалізації неповнолітніх з особливими освітніми потребами в умовах травмогенного соціуму» є завершеною науковою працею, виконаною особисто дисертанткою, що містить нові наукові положення і висновки, сукупність яких кваліфікується як вагомий внесок у розвиток соціальної психології.

Дисертація відповідає пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197

від 17.11.2021 р., що дає підстави для присудження Турубаровій Анастасії Володимирівні наукового ступеня доктора психологічних наук (доктора наук) зі спеціальності 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи».

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує Турубаровій Анастасії Володимирівні науковий ступінь доктора психологічних наук за науковою спеціальністю 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи».

Головуюча на засіданні
спеціалізованої вченої ради з
присудження наукового
ступеня доктора наук
Д 29.051.11

Юлія БОХОНКОВА

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук
Д 29.051.11

Галина ПОБОКІНА